

Happamat sulfaatimaat

- Tunnistaminen ja riskinarviointi

Peter Österholm, Åbo Akademi
13.5.2019

Sulfa II

Leverage from
the EU
2014–2020

European Union
European Regional
Development Fund

Major areas of acid sulfate soil and processed oil shale

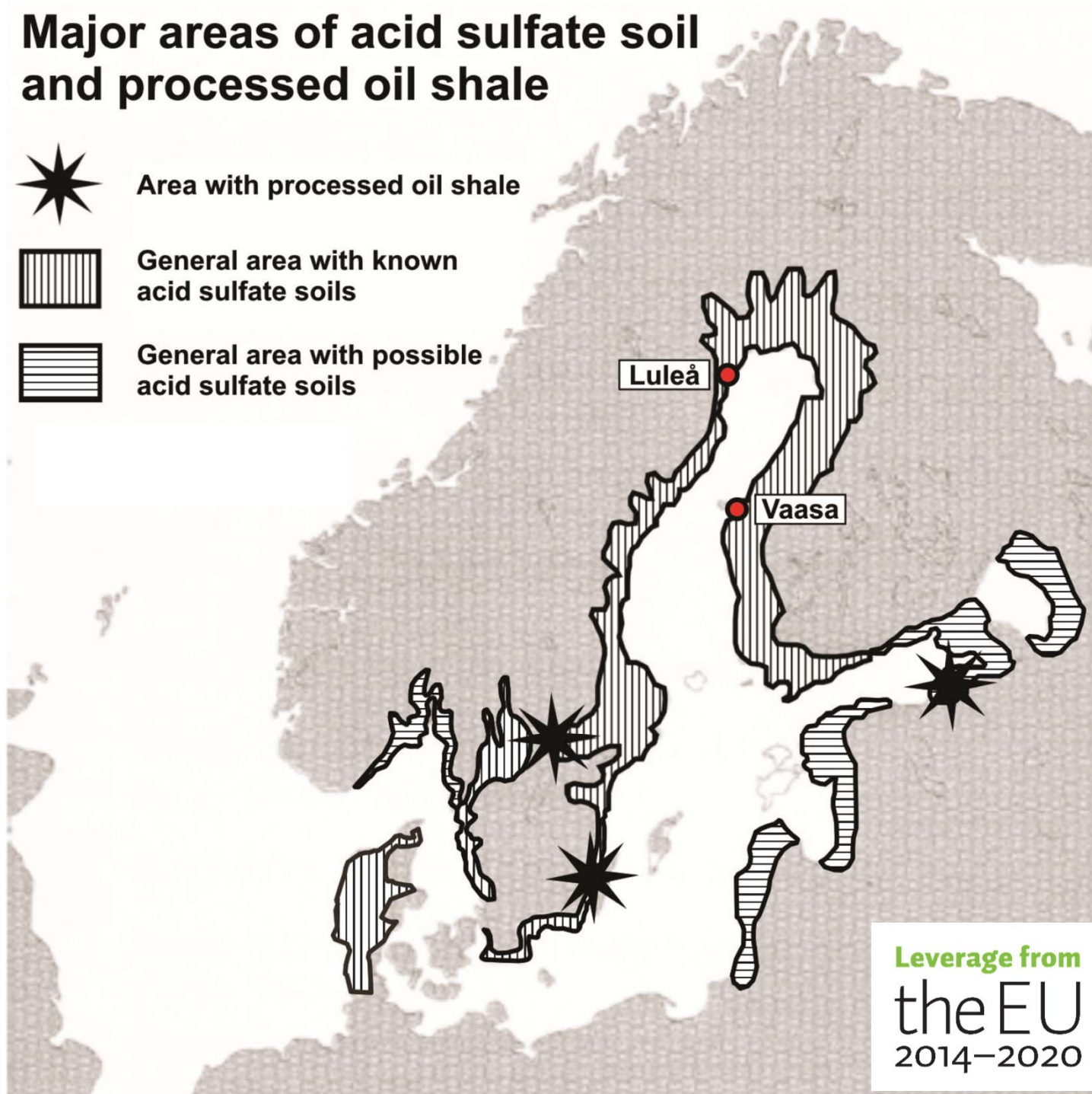
Area with processed oil shale

General area with known acid sulfate soils

General area with possible acid sulfate soils

Leverage from
the EU
2014–2020

Maankohoaminen

Leverage from
the EU
2014–2020

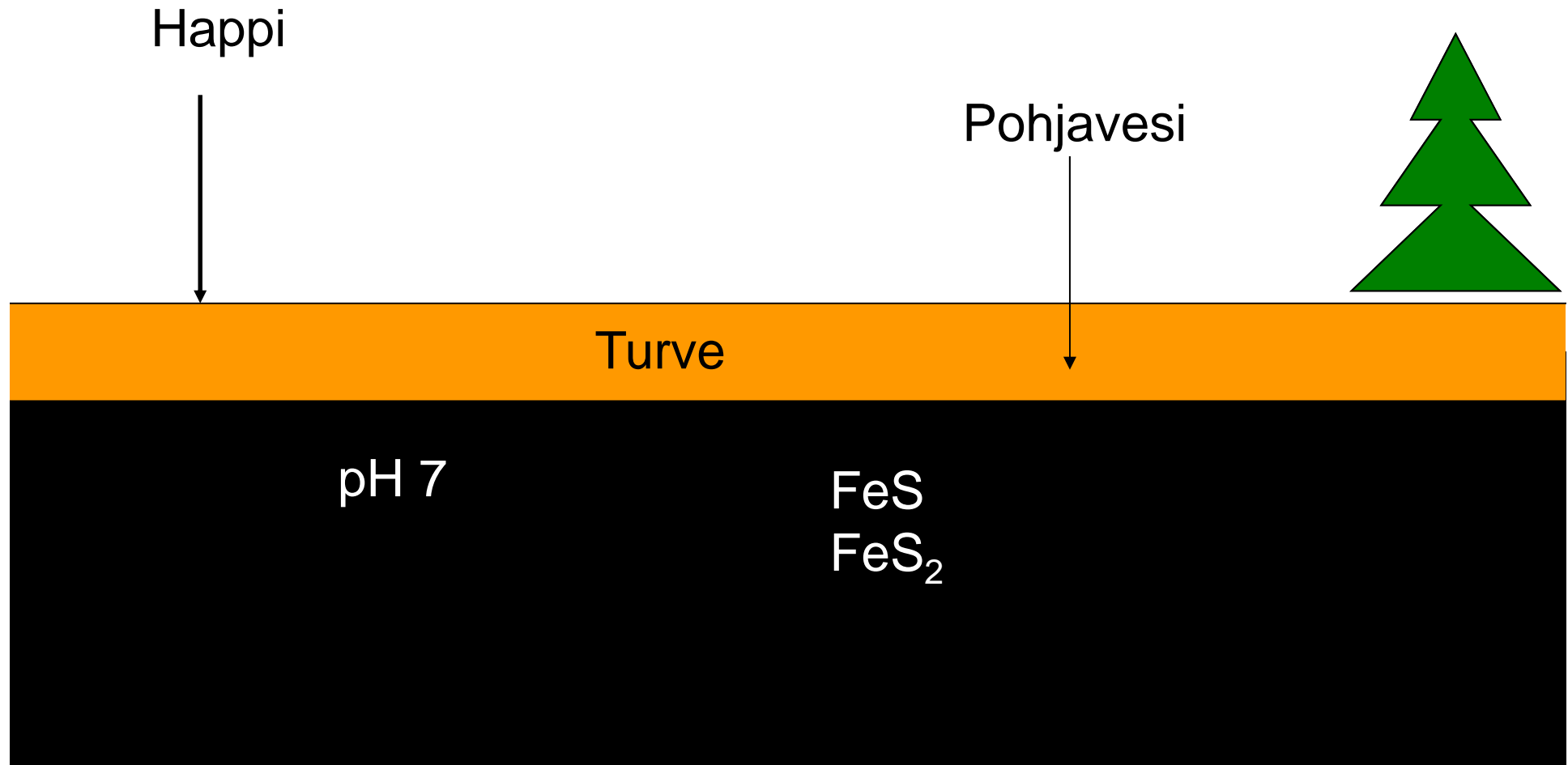
Turvekerros peittää sedimentit

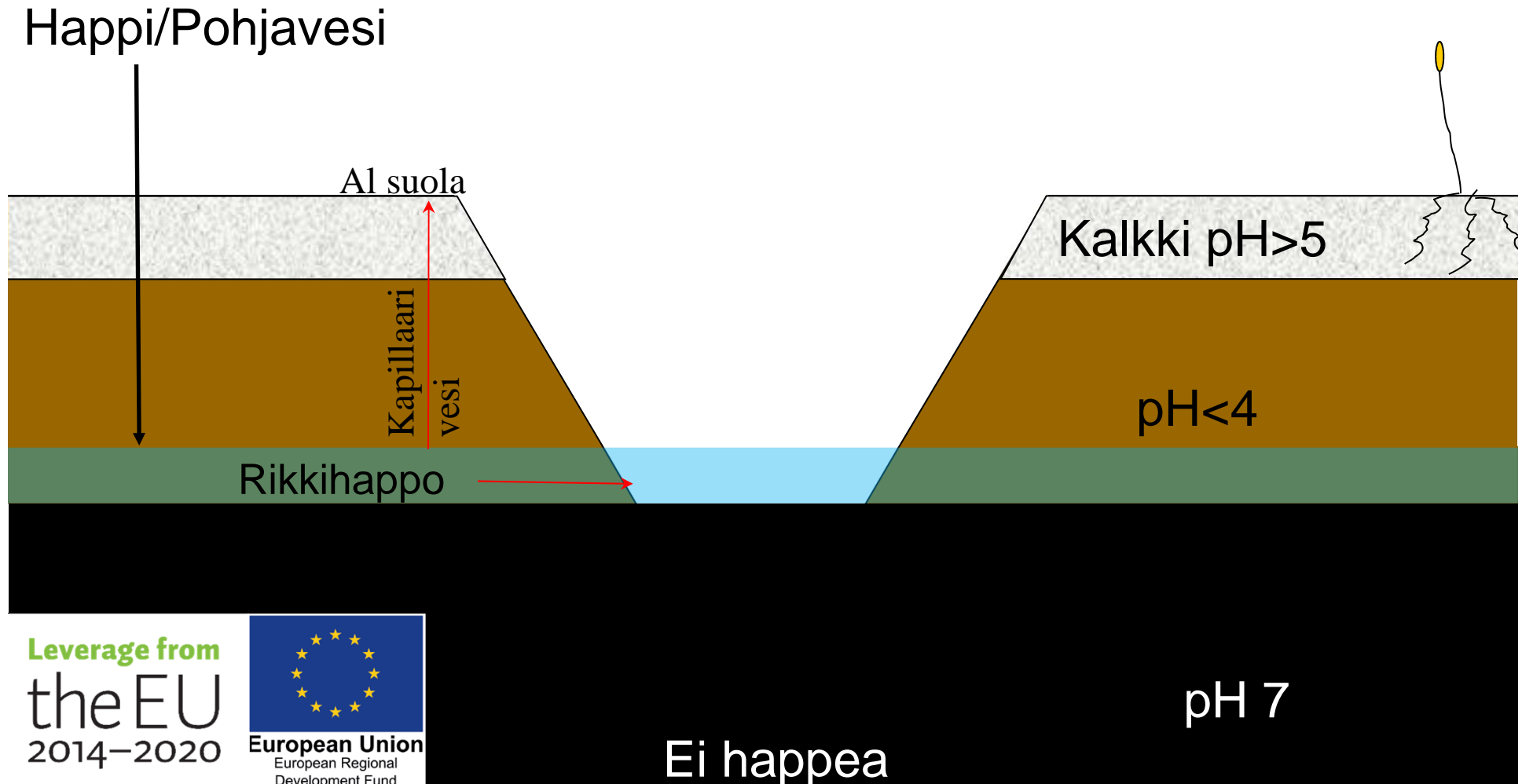
Leverage from
the EU
2014–2020

Potentiaalinen sulfaattimaa - luonnollinen tila

Hapan sulfaattimaa - maankäyttö

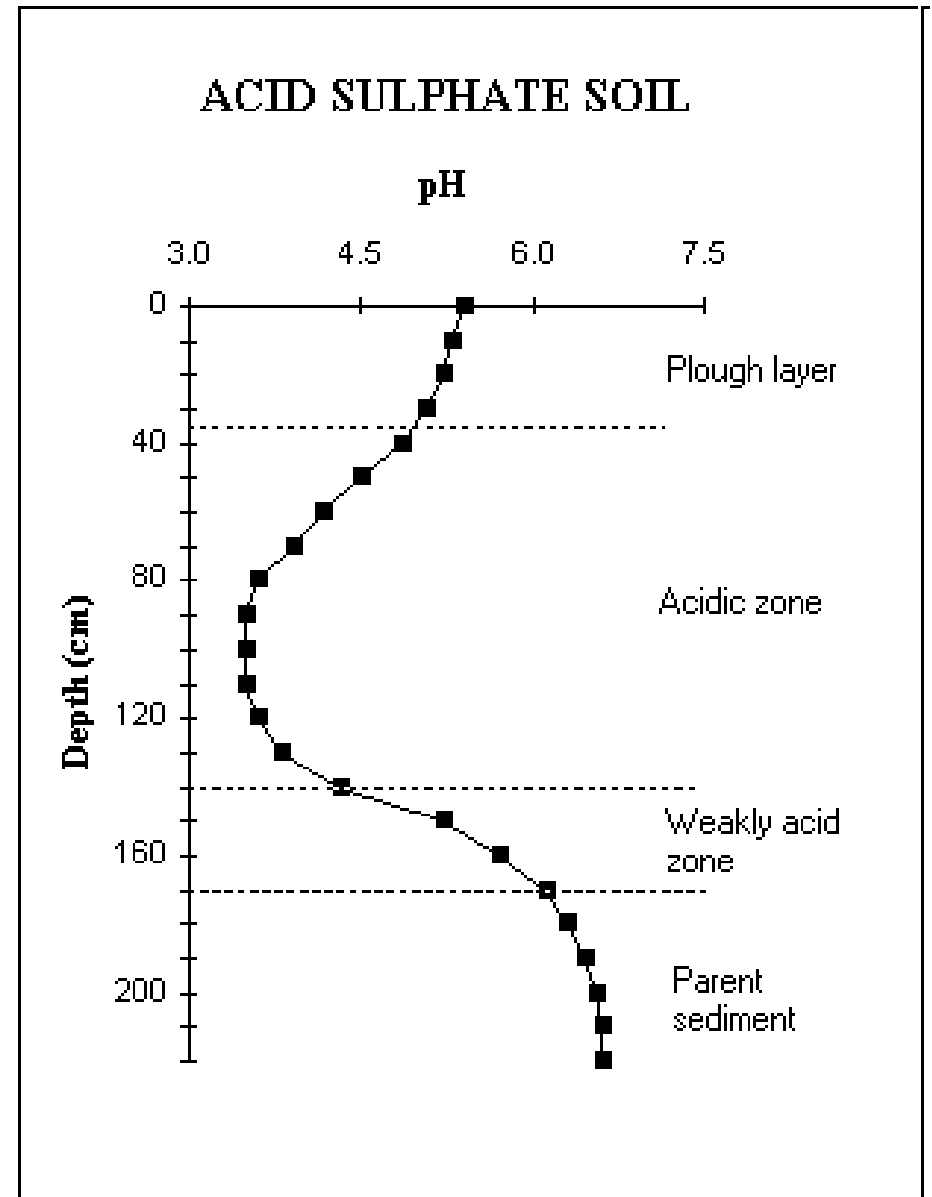
Leverage from
the EU
2014–2020

Hapan sulfaattimaa: pH <4 sulfiidin hapettumisen vuoksi

- Jos maa-aineksessa rikkiä ja/tai sulfiidia alla olevassa pelkistyneessä kerroksessa
- Turvekerroksessa pH-rajaa voisi olla 3,5, koska turve luonnostaan hapan

Potentiaalinen HS: pH<4
inkubaation jälkeen ja pH
laskee >0,5 pH yksikköä

Hapettumissyvyys

Selvä tapaus!

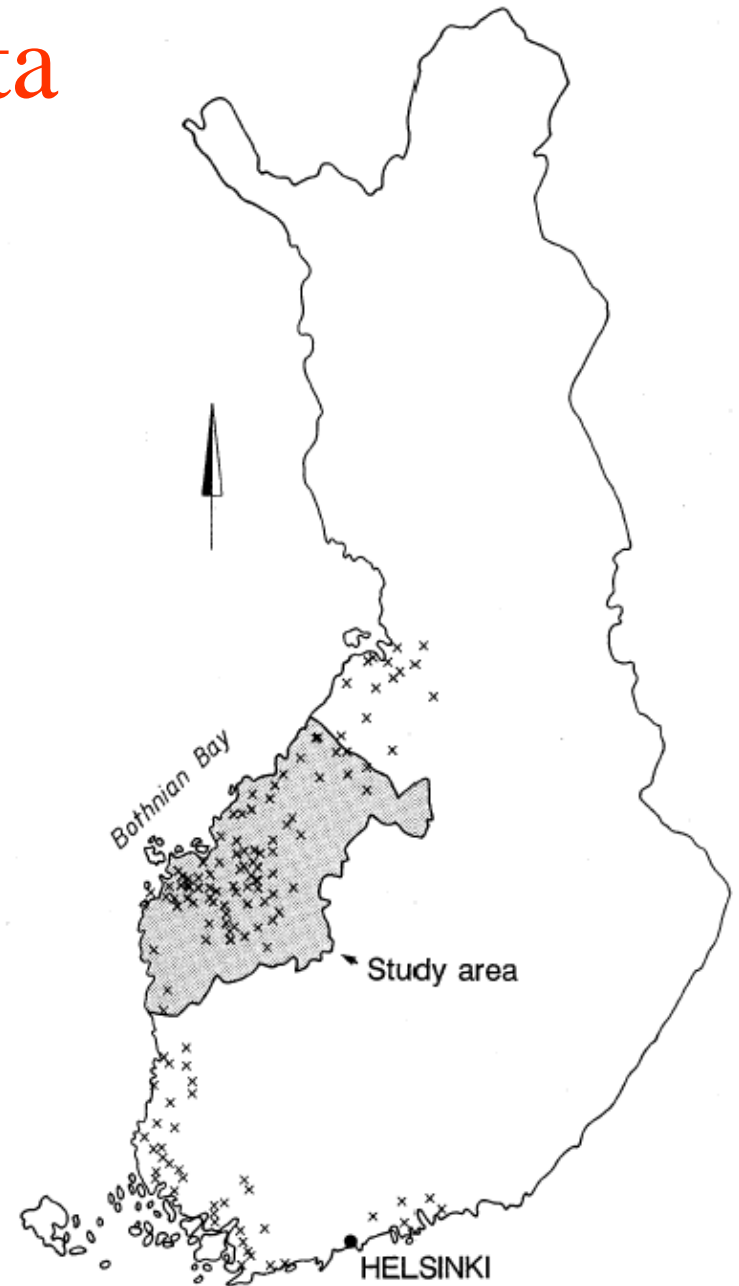
**Hapan
sulfaattimaa
pH < 4**

**Potentiaalinen HS
pH 7**

>3000 km² sulfaattimaita

Maankäytön vuoksi
happamia sulfaattimaita

Leverage from
the EU
2014–2020

Parhaat viljelysmaat

Leverage from
the EU
2014–2020

European Union
European Regional
Development Fund

Infrastruktuuri

E4 on AS soil

© PÖ

Rakentaminen

Ruoppaaminen

Vörå river

Excavator

Leverage from
the EU
2014-2020

© PÖ

Harjualueet, soranotto ja pohjavesi

Leverage from
the EU
2014–2020

© PÖ

Turvetuotanto

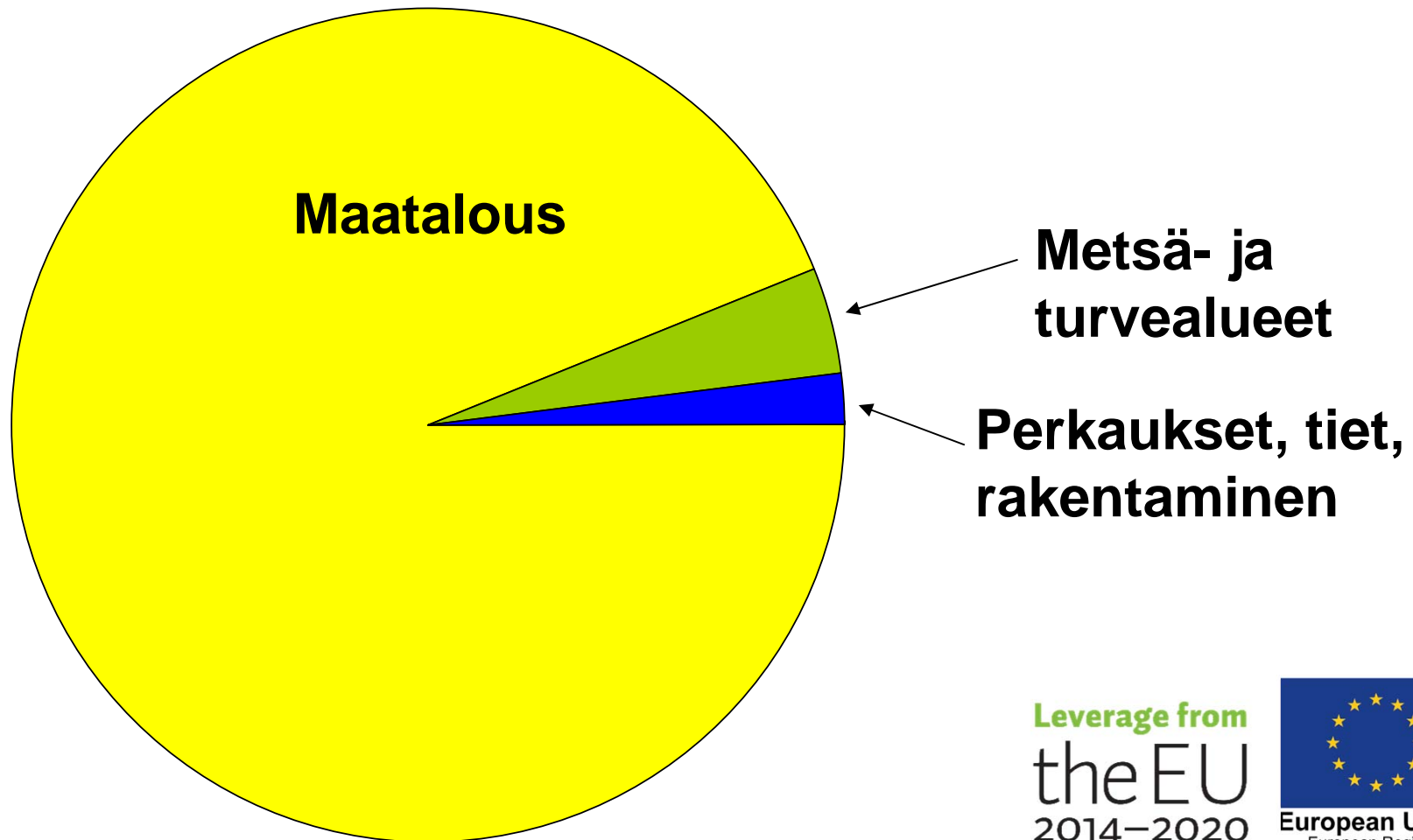

Leverage from
the EU
2014–2020

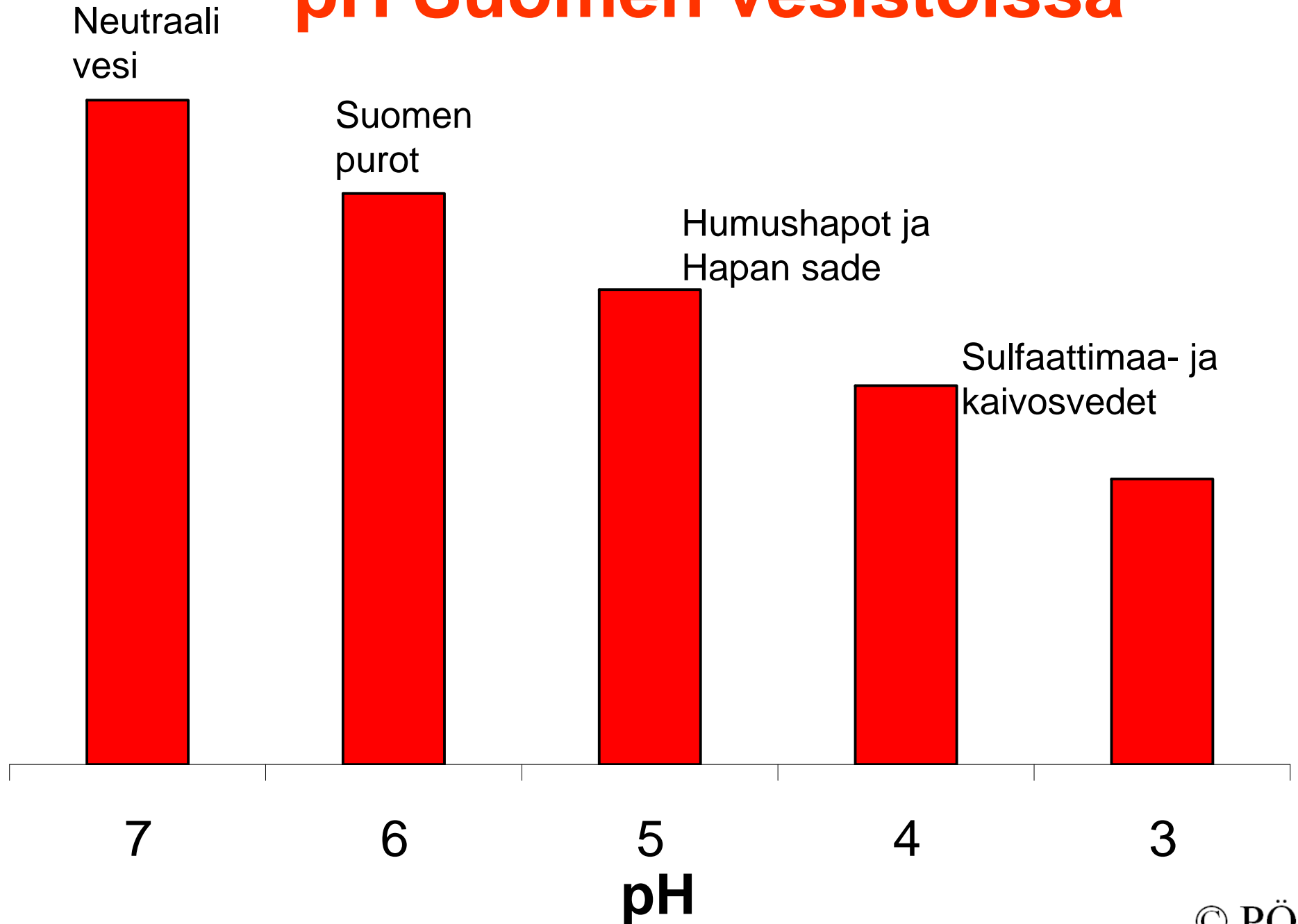
© PÖ

Sulfaattimaa-ongelmaa tutkittu eniten maatalousmailla

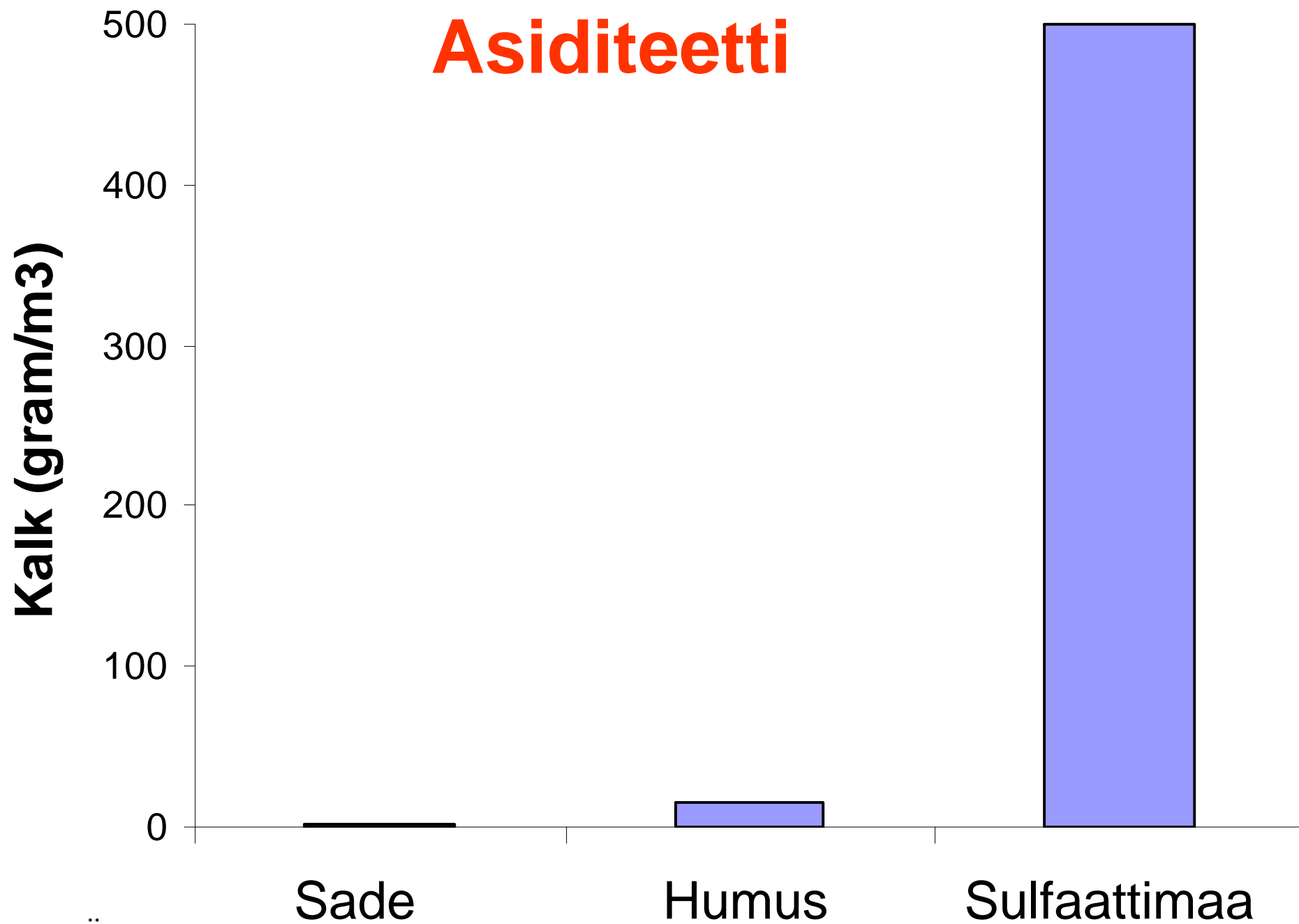

pH Suomen vesistöissä

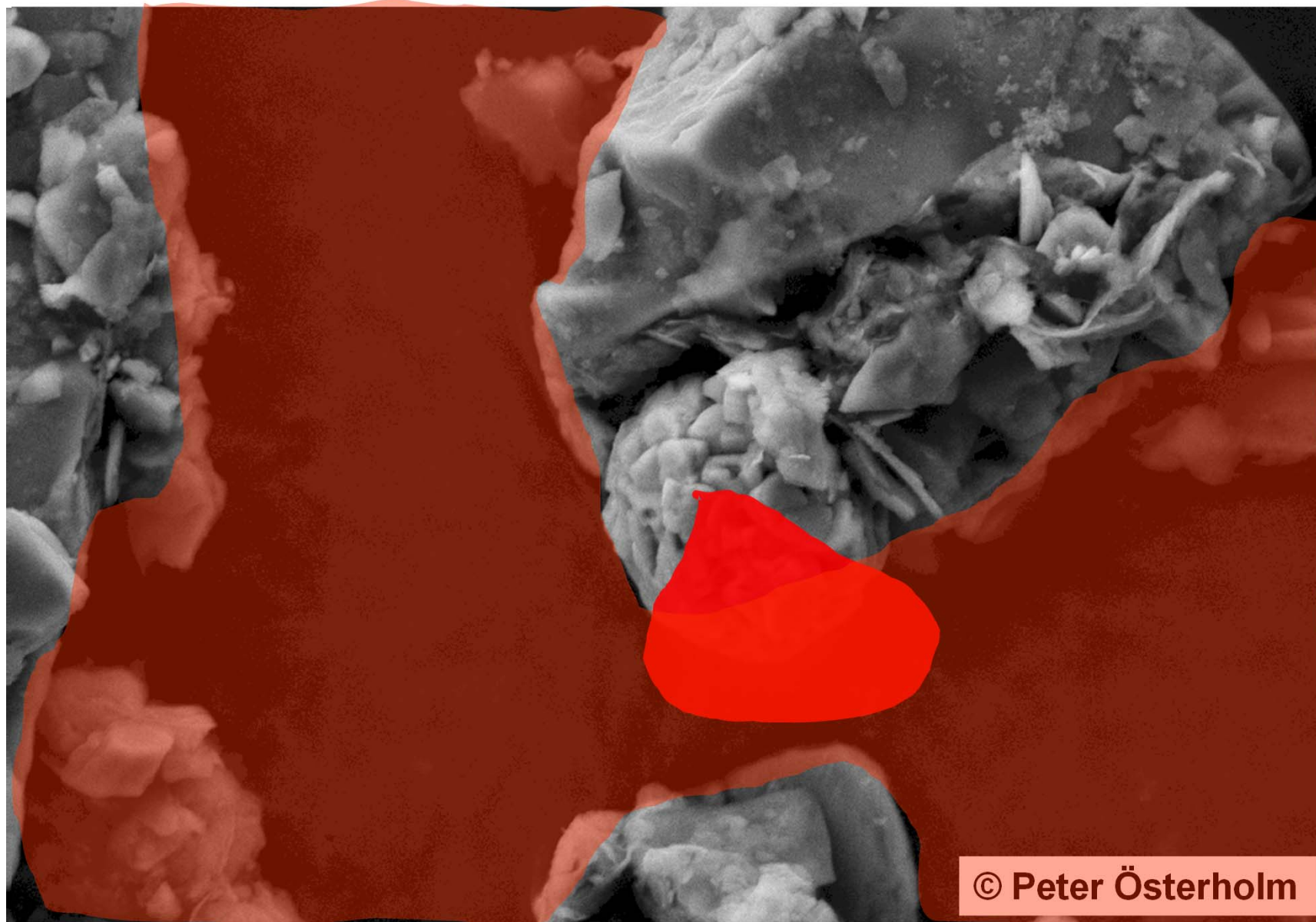

Asiditeetti

Rikkihappo liuottaa metallit maasta

© Peter Österholm

1µm
|

LEO 1530

Mag = 5.00 K X

WD = 11 mm

EHT = 8.00 kV

Signal A = SE2

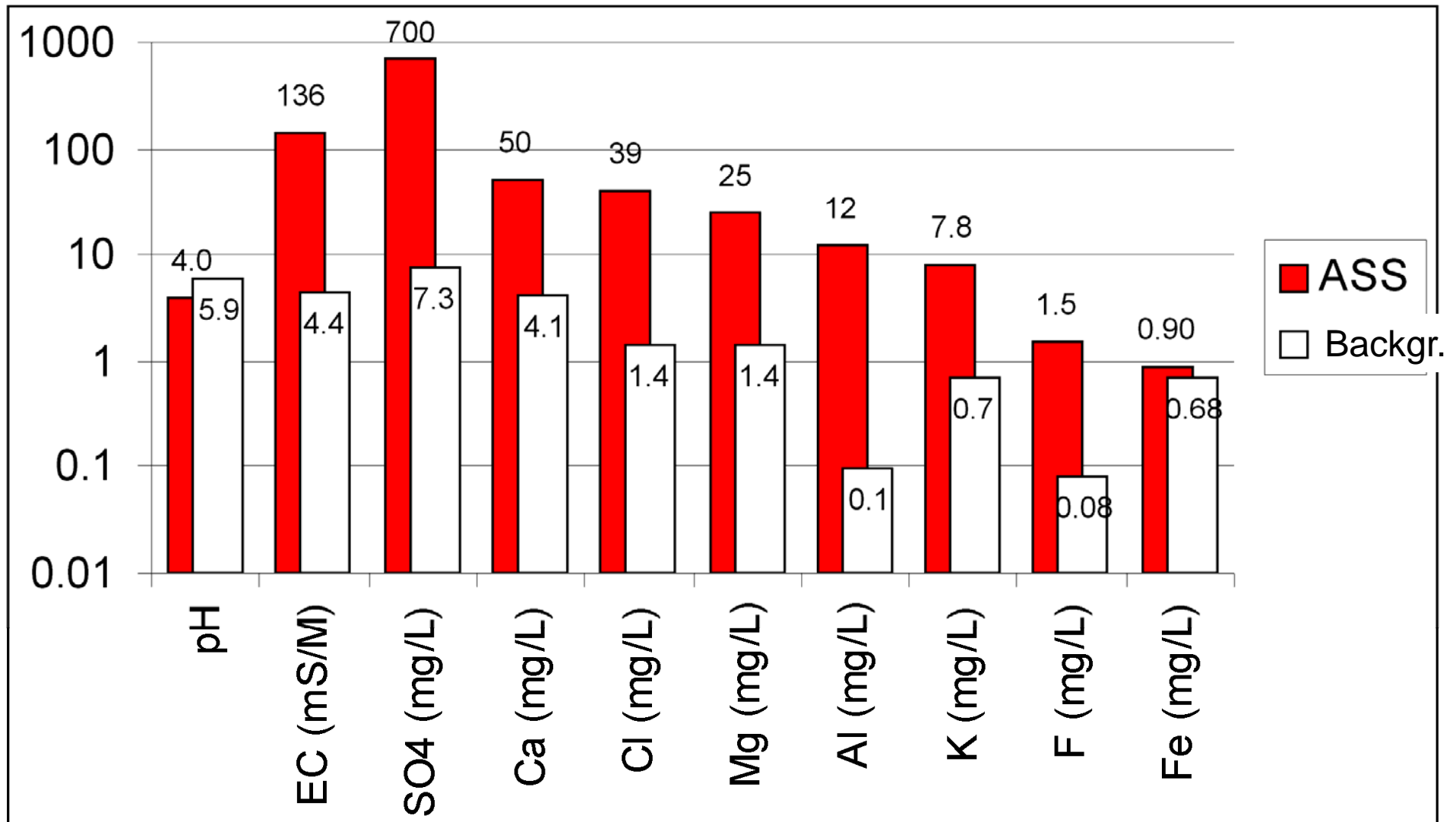
Aperture Size = 30.00 µm

Image Pixel Size = 23.4 nm

Date :27 Sep 2010

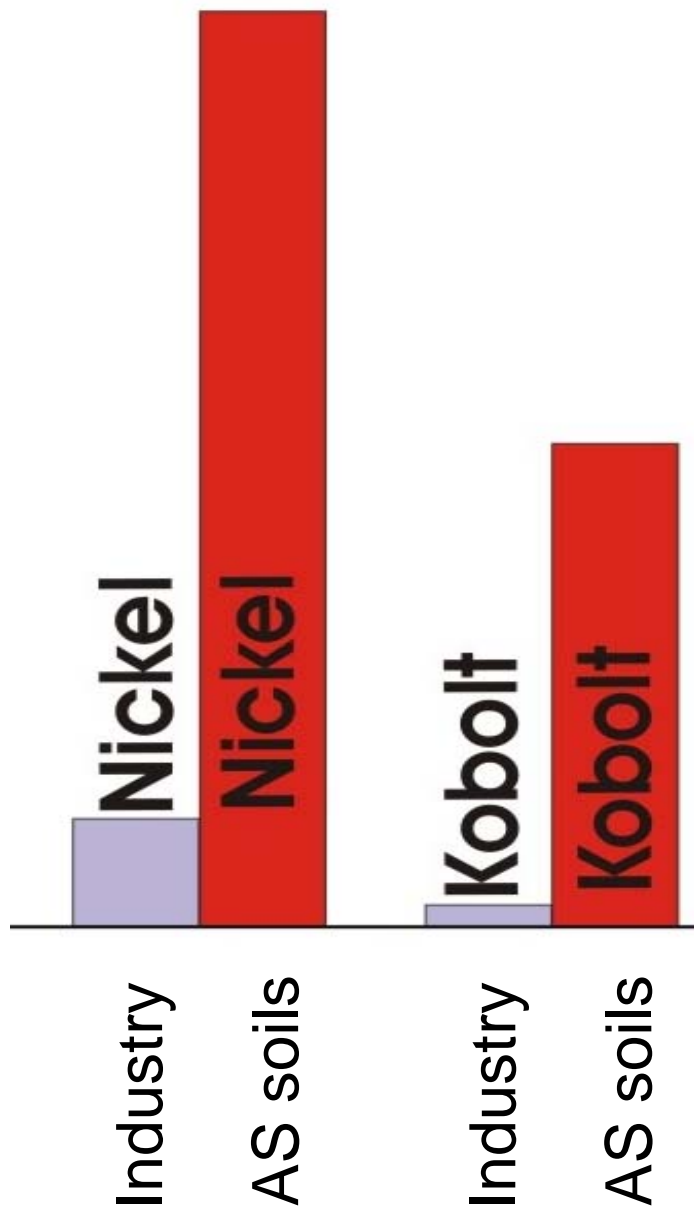

Metallipitoisuudet 10-100 kertaa kohonneet

Noin 10 kertaa enemmän kuin Suomen teollisuus

Sundström, Åström & Österholm (2002)

Vaasa

Tunnistaminen

- Pikimusta väri pohjamaassa
- pH < 4 yllä olevassa maassa

→ Selvä hapan sulfaattimaa

pH-mittaus

Kentällä suoraan maa-profiilista tai kairasta

Tai

Samana päivänä näytepussista

Näyte tulee olla märkä

Leverage from
the EU
2014–2020

- Tyypillisesti paljon rautasaostumia hapettuneessa kerroksessa

Leverage from
the EU
2014–2020

Jarosiitti (keltainen) hyvä tunnusmerkki,
harvinainen Suomessa

Leverage from
the EU
2014–2020

Hapettuneen pinnan väri muuttuu nopeasti

Tarkista väri kokkareen sisältä

Leverage from
the EU
2014–2020

European Union
European Regional
Development Fund

Omlaatuinen haju

Suolahappo mustaan sulfidisaveen antaa mädännen kananmunan hajun (Huom! Ei sisätiloissa)

Potentiaalinen
sulfaattimaa?

Leverage from
the EU
2014–2020

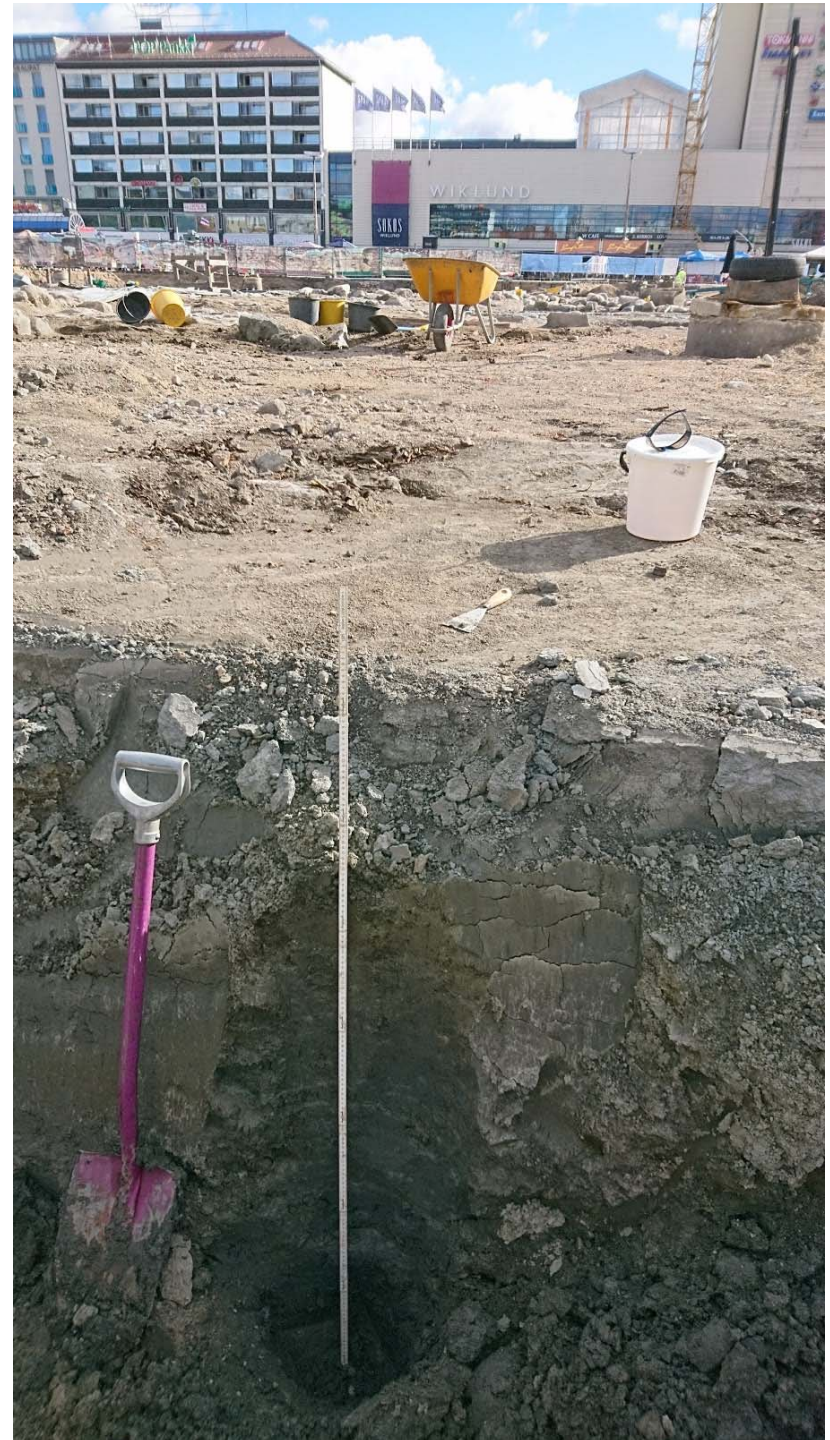
Hapan sulfaattimaa?

- Esimerkkinä Turun tori
- ”Oikea” haju
- Tumma väri syvemmissä maakerroksissa

Mutta:

- pH >5 pohjaveden yläpuolella
- Rajoitetusti rautasaostumia

Sulfidisavi, jossa puskurointikykyä?

Inkubaatio - Let the soil speak for itself

- n. 5 mm paksu näyte hapetetaan huoneenlämmössä jopa 16 viikkoa, yleensä n. 4 viikkoa riittää.
- Jos pH laskee $>0,5$ pH yksikköä alle pH 4, niin kyseessä potentiaalinen hapan sulfaattimaa

→ Torisavessa n. 9 viikon jälkeen pH < 4 → potentiaalinen hapan sulfaattimaa
→ Happomäärä suurempi kuin puskurointikyky

Hapettaminen vetyperoksidilla ja pH

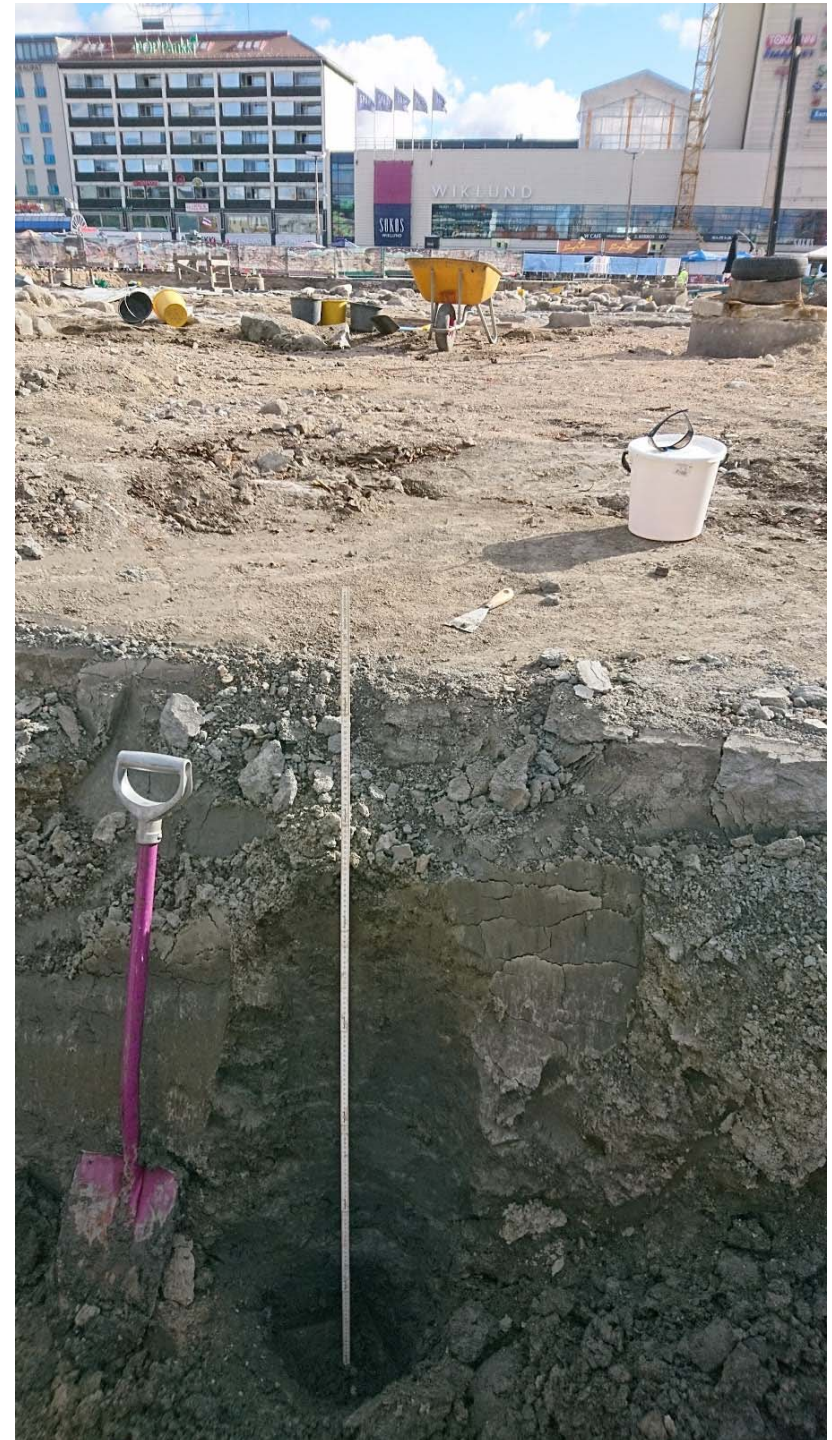
- Tuore näyte hapetetaan vetyperoksidilla > 1000 kertaa nopeampi
- Jos pH <2,5, todennäköisesti potentiaalinen hapan sulfaattimaa
- Tulos tunnissa, mutta ei yhtä varma kuin inkubaatio
- pH oli n. 2,5

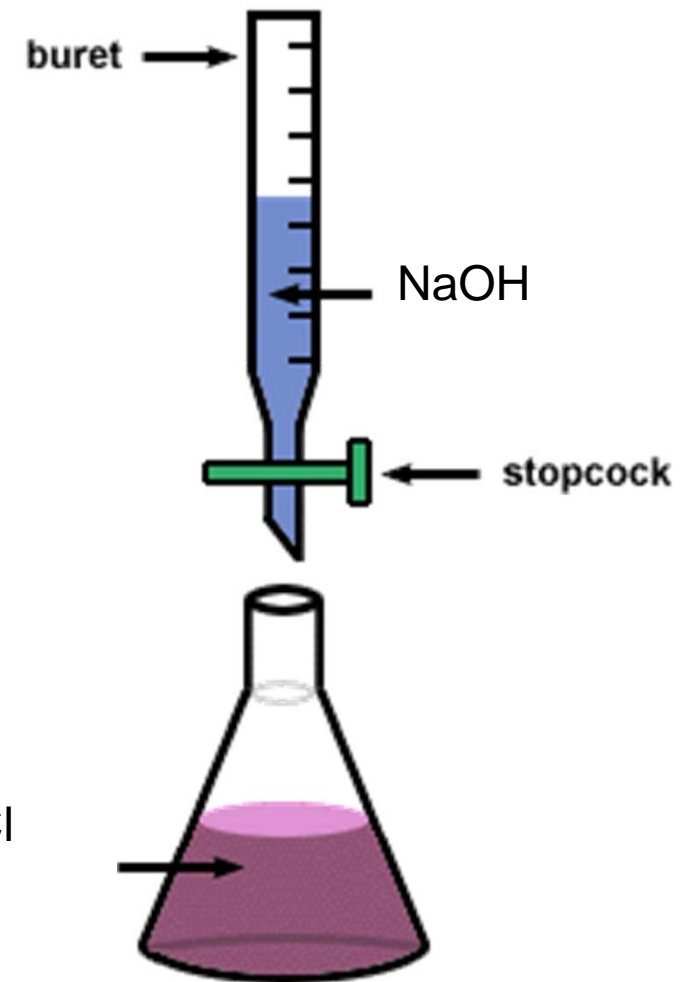
Kuinka suuri kuormitusriski on?

- Alhainen pH kertoo, että riski on olemassa, mutta ei kuinka suuri kuormitus.
- Tavanomaista määrittää kuormitus **asiditeetin** perusteella, eli kuinka paljon happamuutta vapautuu.

Toteutunut asiditeetti "Actual acidity" happamassa sulfaattimaassa.

- Titrataan näyte natriumhydroksidilla pH-arvoon 5,5 tai 6,5
- Antaa arvion happaman sulfaattimaan nykyisestä happomäärästä

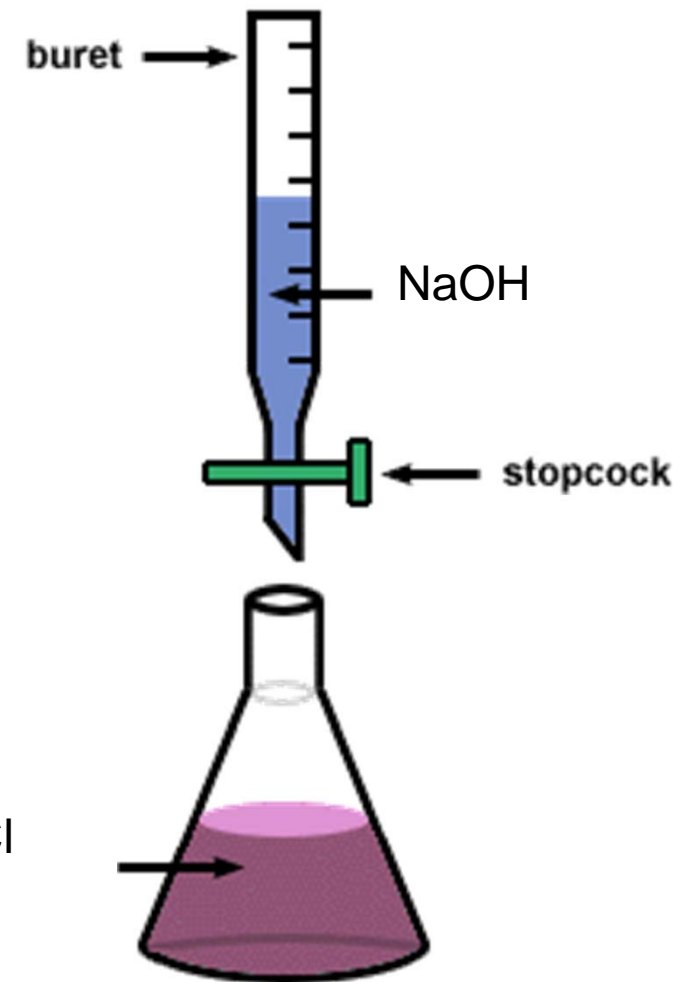

Potentiaalinen asiditeetti(kuormitus) titraamalla

- Hapetetaan näyte vetyperoksidilla tai inkubaatiolla
- Titraataan näyte natriumhydroksidilla pH-arvoon 5,5 tai 6,5
- Antaa arvion potentiaalisesta kuormituksesta

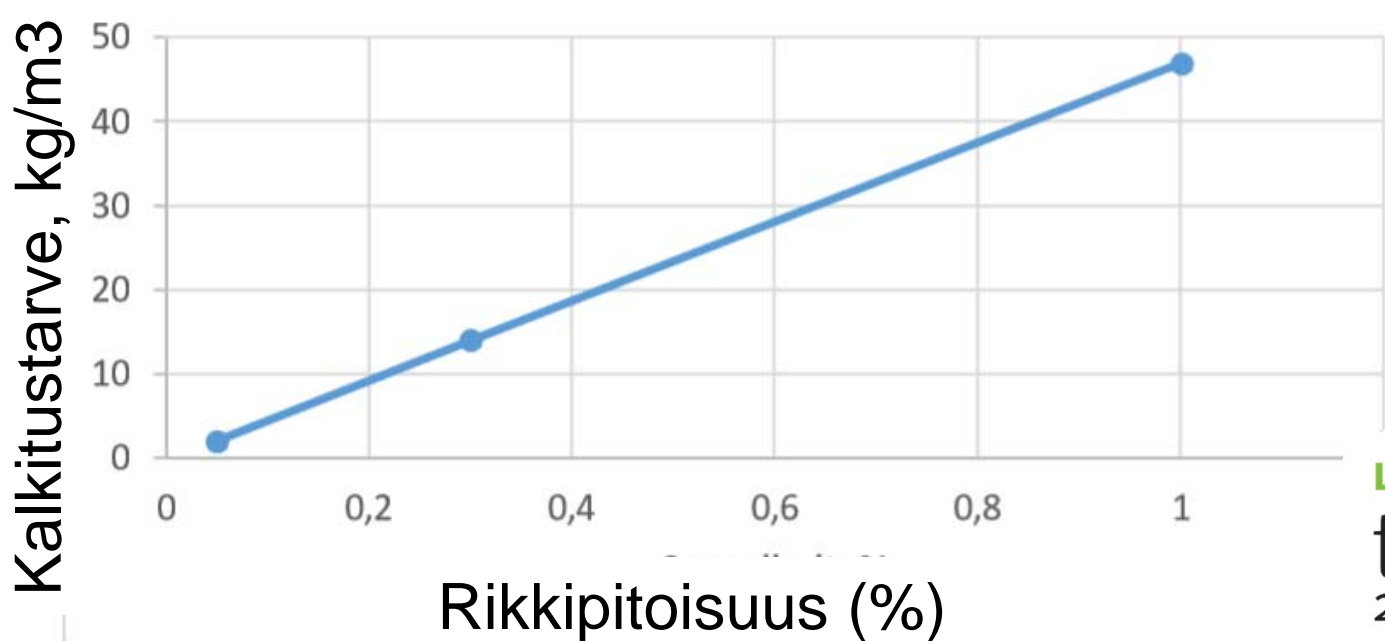
HUOM! Vetyperoksidimetodi ei toimi, jos paljon orgaanista ainesta.

Riski/kuormitus rikkipitoisuuden perusteella

- Savessa $\geq 0,2$ % S tai hiekassa $\sim 0,02$ %.
- Kuormitus yleensä suorassa suhteessa rikkipitoisuuteen.
- Helppo määrittää teoreettinen kuormitus

Mutta: Kaikki rikki ei muodosta happamuutta ja ei huomioi puskurointia!

Leverage from
the EU
2014–2020

Riski ja teoreettinen kalkitsemistarve turveprofiilissa

- Riski ei vielä toteutunut, koska pH n. 6
- Rikkipitoisuus savi-/hiesumaassa >0,2%, todennäköisesti potentiaalinen hapan sulfaattimaa.
- Turvekerroksessa todennäköisesti orgaanista rikkiä ja/tai erinomainen puskurointikyky
- Suurin potentiaalinen kuormitusriski heti turvekerroksen alla

Rikkipitoisuus (%) ja kalkitsemistarve (kg/m³)

0,3%/15kg

1,5%/75kg

0,5%/?

© PÖ

Hapettumissyvyys

Hapettumis- syvyys

Mitä alhaisempi
pohjavesi, sitä
enemmän hapettumista
ja kuormitusta

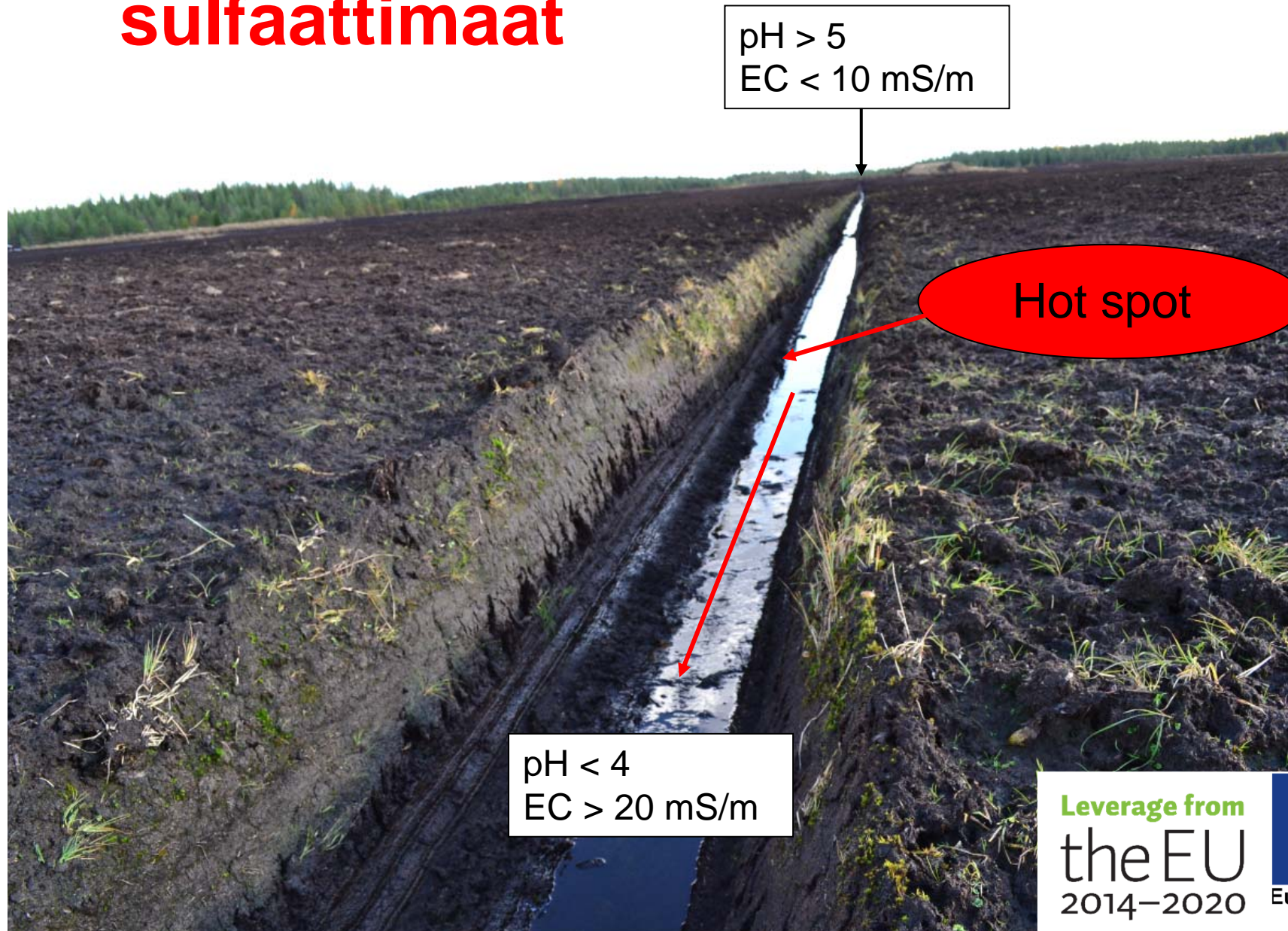
10 cm = 1000 vuotta
happamia sateita

Leverage from
the EU
2014–2020

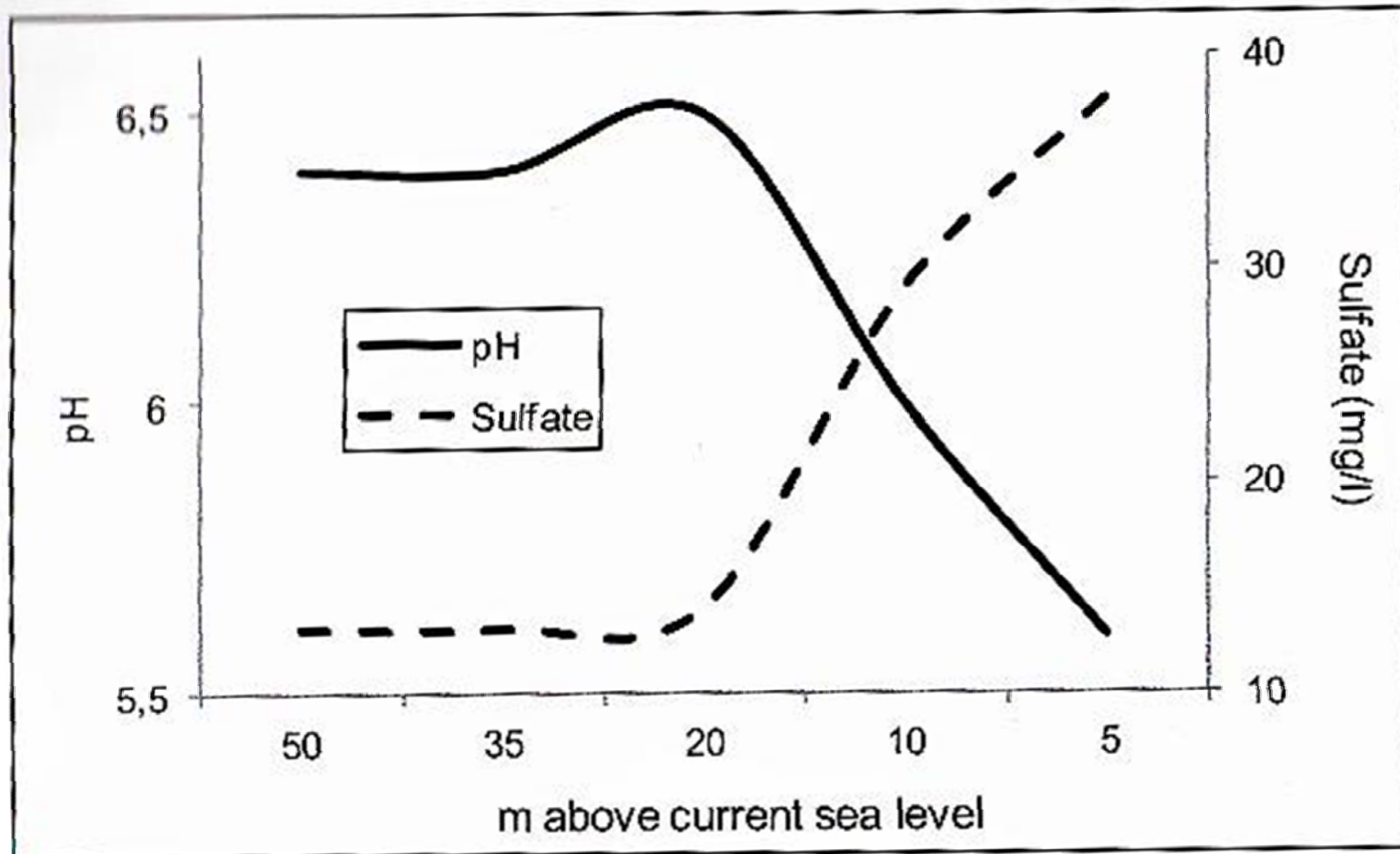
Vesianalyysit paljastavat aktiiviset sulfaattimaat

pH > 5
EC < 10 mS/m

Hot spot

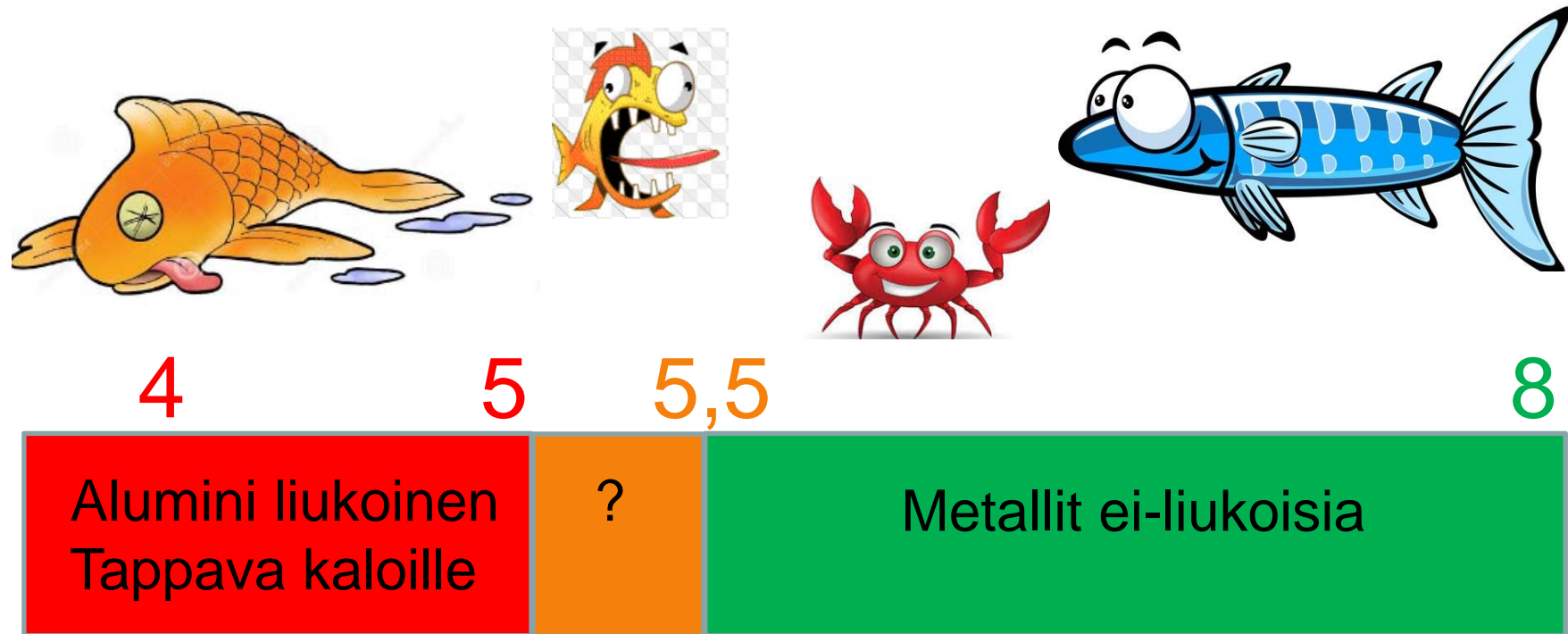
pH < 4
EC > 20 mS/m

Spatial changes in pH and sulfate in the Esse River.

Alhainen pH → myrkyllinen alumiini

Alumiini kiduksissa

Photo: L. Nordmyr 30:11:2

Riskinarvioinnissa kannattaa huomioida m.m.

Toteutunut ja potentiaalinen asiditeetti maassa

Nykyinen ja tulevaisuuden hapettumissyvyys

Volyymit

Vaastaanottavan vesistön sietokyky ja arvo

Leverage from
the EU
2014–2020

Kiitos!

Leverage from
the EU
2014–2020

